

ישראל זקוקה ליחסים טובים עם אירופה

ניצן הורוביץ*

אפריל 2017

טלטלה גדולה עוברת על אירופה ומוסדותיה, ובראשם האיחוד האירופי. התוקפנות של רוסיה במזרח, המהפך הפוליטי בארה"ב וברקזיט הבריטי נחשבים לציוני דרך עיקריים במסלול המכשולים העכשווי של אירופה. ההתפתחויות הדרמטיות הללו מאיצות באופן משמעותי שורה של תהליכים שכבר מתרחשים באירופה מספר שנים, ושמעיבים על דרכה ועל עתידה. הבחירות הקרובות בשתי מדינות המפתח של האיחוד – צרפת וגרמניה (במאי ובספטמבר בהתאמה) – מגבירות את הדריכות ואת התהיות ביחס לפרויקט האירופי.

אם היה בעבר לחץ אירופי על ישראל לפעול לקידום פתרון מדיני עם הפלסטינים – מה שאינו בטוח כלל ועיקר – הרי הלחץ הזה פוחת עכשיו. ללא מעורבות אמריקאית חזקה בנושא, אירופה הטרודה בסכסוכים אחרים ובבעיות פנימיות, לא רק שלא תתפוס את מקומה של ארה"ב, אלא גם את מקומה שלה לא תרחיב וכנראה שאפילו תצמצם. אירופה מביטה פנימה, וישראל והפלסטינים משלמים את המחיר.

לדברי דיפלומט אירופי בכיר שמשרת בווינגטון "הסכסוך הישראלי-פלסטיני הוא סכסוך בעצימות נמוכה – בוודאי כשמשווים אותו לסכסוכים אחרים במזרח התיכון כגון סוריה, עיראק, תימן או לוב. מעבר לכך, יש באזור קווי שבר חריפים יותר, כגון העימות הסוני-שיעי או הערבי-איראני. בהינתן הבעיות הפנימיות הקשות בתוך אירופה והאווירה הבינלאומית המשתנה בגלל טראמפ ופוטין, אין לנו עכשיו עניין רב בנושא הישראלי". עמיתו, באחת השגרירויות האירופיות החשובות בתל-אביב, אף נקב במספר כדי להמחיש את השינוי בסדר העדיפויות של ארצו. "הנושא שלכם הוא אולי במקום העשירי מבחינתנו". הניתוח המקובל במוסדות האירופים הוא שממשלת נתניהו מעוניינת בהמשך המצב הקיים על פי גישת ניהול הסכסוך, ומשום כך אין ציפייה לשינויים בקרוב.

האיחוד האירופי אינו צפוי לנקוט בתקופה הקרובה מהלכים חדשים. יש מי שיראו בכך הצלחה לדיפלומטיה הישראלית והישג למדיניות הישראלית. אך זו הסתכלות צרה ומעוותת. למעשה, זו פגיעה קשה באינטרסים הישראליים: (1) ישראל מחמיצה אפשרות לשדרוג ניכר ביחסיה עם אירופה. זו עדיין שותפת הסחר הגדולה של ישראל ובעלת ברית קרובה, ולכן האינטרס הישראלי הוא בהעמקת הקשרים עמה; (2) ללא מעורבות אירופית, קטנים הסיכויים לקידום היוזמה האזורית, שהיא בעלת פוטנציאל גדול לעתידה של ישראל; (3) הפחתת הסיוע האירופי לפלסטינים כתוצאה מהתרחקות של אירופה, עלולה להחריף את המצב בשטח ולהגביר את הנטל על ישראל; (4) התרחקות אירופית, לצד בדלנות אמריקאית, תגביר את משקלם באזור של גורמים תוקפניים ואנטי-דמוקרטיים, שאינם רוצים בהכרח בטובתה של ישראל, כגון רוסיה.

בניגוד לתיאורים הנשמעים לעתים בירושלים וגם בתקשורת הישראלית, אירופה אינה עוינת לישראל. מערכת היחסים בין ישראל לבין מדינות אירופה והמוסדות האירופים היא עמוקה ומסועפת מאוד, ונשענת על ברית מובהקת ועל רצון וצורך גדולים של שני הצדדים ביחסים טובים. בבסיסה, הברית הזו איננה רק שותפות-אינטרסים כלכלית. זו ברית אסטרטגית במובנה העמוק ביותר, הנשענת על שותפות ערכים ועל חשבון היסטורי ארוך.

בכל שנות קיומה של ישראל, אירופה היתה משענת חיונית, בלתי רגילה, להתפתחות ישראל ולביטחונה. לכן, יש לישראל אינטרס ראשון במעלה בהתחזקות האיחוד האירופי. ערעור היציבות באירופה והחלשת המוסדות המשותפים, עקב עלייה של כוחות בלתי-דמוקרטיים, עלולה להיות התפתחות שלילית ביותר מבחינת ישראל.

* ניצן הורוביץ הוא עמית מדיניות במיתונים – המכון הישראלי למדיניות-חוץ אזורית, פרשן לעניינים בינלאומיים וחבר כנסת לשעבר. מאמר זה מבוסס על מחקר שהוא פרסם לאחרונה במכון מיתונים, בנושא "האתגרים של אירופה הם גם הבעיות שלנו".

מדד מדיניות-החוץ הישראלית לשנת 2016 של מכון מיתווים הראה שיש רוב בציבור הישראלי לאלו שחושבים שלאור האתגרים עימם מתמודד לאחרונה האיחוד האירופי, לישראל עדיף איחוד חזק יותר ולא חלש יותר.

יצירת קשרים ישראלים עם רוסיה או סין וגורמים אחרים שאינם דמוקרטים, בשום אופן אינם יכולים להיות תחליף לקשרים עם אירופה. מעמדה ושגשוגה של ישראל לאורך השנים נובעים באופן ישיר ומובהק מהשתייכותה לעולם הדמוקרטי, שאירופה במרכזו. לכן, יחסים מפותחים עם אירופה הדמוקרטית הם ערובה לשמירה על החזון הציוני של ישראל היהודית והדמוקרטית. מאידך, הפניית עורף לחזון שתי המדינות על משמעותו מבחינת קיומה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, עשוי להגביר את הקרירות הישראלית ביחס לאירופה ולהיפך, ולחזק את הפנייה הישראלית לעבר גורמים אחרים בעולם. זו ראייה קצרת טווח ומוטעית.

כיום ישראל, כמעצמה אזורית, יכולה למלא תפקיד חשוב ומוביל, לצדה של אירופה, לייצוב ושגשוג האזור. בסופו של דבר, האינטרס הישראלי הקיומי הוא הסרת האיומים האזוריים וכינון מערכת יחסים טובה עם המדינות והעמים השכנים. אין לישראל שותפה טובה יותר מאירופה במשימה הזו, ואין לאירופה בעלת ברית מובהקת יותר מישראל למהלך כזה, שהוא אינטרס חיוני גם לאירופה. הדבר מחייב הבנה ומחויבות לדרך ארוכה של שלום ופיתוח במזרח התיכון, כאשר הצעד הראשון הוא התקדמות בתהליך המדיני מול הפלסטינים. לכך אין שום תחליף או מעקף. נראה כי בשלב הנוכחי ישראל אינה הולכת בדרך הזו, ואילו אירופה משתרכת בה בעצלתיים.